

ОСНОВНИ ТЕНДЕНЦИИ В РАЗВИТИЕТО НА ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ СТОПАНСТВА

Гл. ас. д-р Елена Йорданова

Стопанска академия “Д.А.Ценов“ – Свищов

***Резюме:** В България има различни земеделски организации, включително кооперации, асоциации на производители и синдикати, които представляват интересите на агропредприемачите и аграрния сектор. Все повече земеделски производители осмислят опасността и предприемат мерки за по-решителни действия, относно опазването на околната среда на национално и на европейско ниво и приемат и използват добри земеделски практики, чиято роля за опазване на биоразнообразието непрекъснато нараства. Поради това важно място в Общата селскостопанска политика се отделя на въпросите, свързани с устойчиво управление.*

***Ключови думи:** земеделски стопанства, управление, обучение*

MAIN TRENDS AND DATA ON THE STRUCTURE OF AGRICULTURAL HOLDINGS

Chief Assist. Prof. Elena Yordanova, PhD

D. A. Tsenov Academy of Economics – Svishtov

***Abstract:** In Bulgaria, there are various agricultural organizations, including cooperatives, producer associations and trade unions, which represent the interests of agribusinesses and the agrarian sector. More and more farmers understand the danger and take measures for more decisive actions regarding the protection of the environment at the national and European level and adopt and use good agricultural practices, whose role in protecting biodiversity is constantly growing. Therefore, an important place in the Common Agricultural Policy is devoted to issues related to sustainable management.*

***Key words:** farming, management, training*

В България има различни земеделски организации, включително кооперации, асоциации на производители и синдикати, които представляват интересите на агропредприемачите и аграрния сектор. Тези организации играят ключова роля в предоставянето на подкрепа и услуги на земеделците, включително достъп до кредити и възможности за инвестиции, обучение и реализация на продукцията. Има и организации, посветени на насърчаването на устойчиво земеделие, като Българската асоциация за биологично земеделие, която подкрепя земеделските производители в прехода към биологични земеделски практики.¹

Въвеждането на добри земеделски практики и ролята им за опазването на биоразнообразието в земеделските земи непрекъснато нарастват. Все повече производители осмислят опасността и предприемат мерки за по-решителни действия, отнотно опазването на околната среда на национално и на европейско ниво. Поради това важно място в Общата селскостопанска политика се отделя на въпросите, свързани с устойчиво управление.

Общата селскостопанска политика (ОСП) на Европейския съюз също е важен фактор за развитието на земеделския сектор в България, осигурявайки финансиране за развитие на селските райони и подпомагане на земеделските стопанства.

Като цяло земеделските организации играят решаваща роля в подкрепа на развитието и устойчивостта на аграрния сектор в България.

Според статистически данни на Министерството на земеделието, през 2020 г. земеделските стопанства в България са 132 742, като използваната земеделска площ е 4 564 152 ха. Прави впечатление тенденцията за намаляване на стопанствата в сравнение с преброяването от 2010 г., според което, за съжаление, броят им е с 64% по-малко. 119 251 земеделски стопанства стопанисват индивидуално 3 959 288 ха от общо използваната земеделска площ (4 564 152 ха) със среден размер 33.2 ха. (МЗМ, <https://www.mzh.government.bg/>, 2023)

¹ Йорданова, Е. Аспекти на рационалното поведение при управление на организацията, сп. Бизнес управление, бр.3, 2018

Фигура 6. Брой земеделски стопанства

Източник: МЗм, Агростатистика

Фигура 7. Средна ИЗП, ползвана индивидуално от земеделски стопанства

Източник: МЗм, Агростатистика

Данните сочат, че 91% от стопанствата през 2020 г. са на физически лица и продължават да се увеличават търговските дружества, като техният относителен дял е 6.5%.

Преброяване	2003	2010	2020
Физически лица	658 594	362 766	121 372
Еднолични търговци	3 072	2 257	1 751
Кооперации	1 992	946	714
Търговски дружества	1 518	3 921	8 624
Сдружения и други	372	332	281
Общо	665 548	370 222	132 742

Фигура 8. Преброяване земеделски производители

Източник: МЗм, Агростатистика

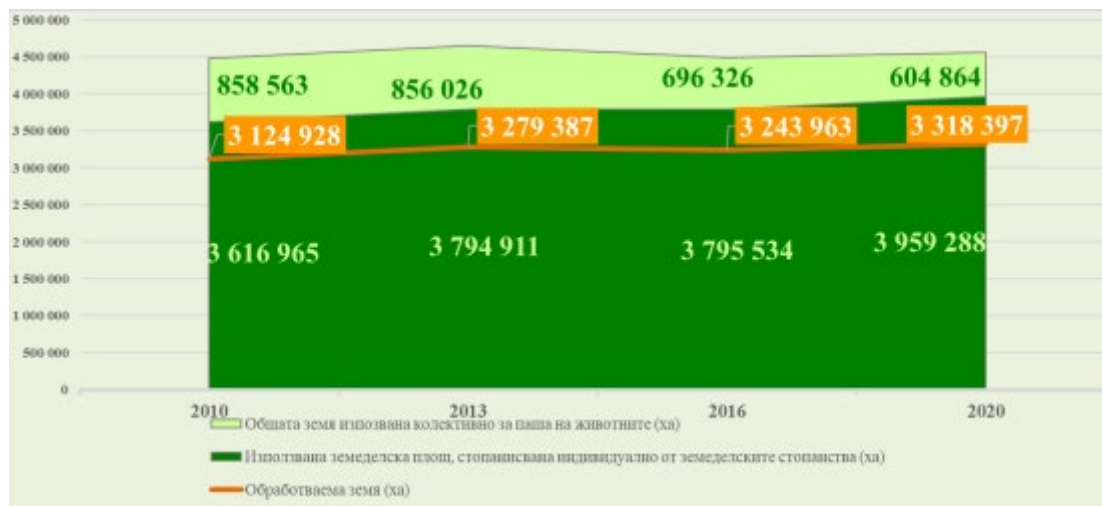
За проучвания период е видно, че земята се стопанисва предимно от търговски дружества и физически лица, а 22% от общата ИЗП от еднолични търговци (ЕТ), кооперации и сдружения и други юридически форми.

Фигура 9. Стопанисване от общата ИЗП

Източник: МЗм, Агростатистика

Наблюдава се тенденция, че използваната земеделска площ се е увеличила с 2%, а обработваемата земя – с 6%.

Фигура 10. Използвана земеделска площ

Източник: МЗМ, Агростатистика

Прави впечатление, че 84% от ИЗП е при стопанства с 50 и повече ха., а малките стопанства, разполагащи с до 1 ха земя, са 29%.

Класове на общата ИЗП	Брой стопанства	ИЗП (ха)	Средна ИЗП (ха)
>0.0 & <1 ха	37 452	16 213	0.4
>=1 & <2 ха	19 796	28 124	1.4
>=2 & <10 ха	34 510	157 050	4.6
>=10 & <50 ха	22 154	536 819	24.2
>=50 ха	13 366	3 825 945	286.2
Общо	127 278	4 564 152	35.9

Фигура 11. Данни по класове на общата ИЗП

Източник: МЗМ, Агростатистика

Отчита се, че през 2020 г. само 9% от общо използваната земеделска площ е собствена земя.

Фигура 12. Вид стопанисване на ИЗП

Източник: МЗм, Агростатистика

Статистиката проследява обработваема земя на открито (73% от общата ИЗП): 25% - постоянно затревени площи, 60% - зърнено-житни култури, 31% - технически, 26 825 ха - пресни зеленчуци.

Фигура 13. Данни за обработваемата земя

Източник: МЗм, Агростатистика

Според законодателството на Европейския съюз (ЕС) данни за земеделските стопанства се събират на всеки 10 години. В представената статистика са анализирани данните на 132 742 земеделски стопанства от последното преброяване от 2020 г. Грижата за аграрния сектор и проследяването на тенденциите в него имат своето значение. Това е така, защото бъдещото развитие на земеделието в ЕС и финансирането му е тясно свързано с темата екология и устойчиво използване на природните ресурси.

Определящата роля за устойчивото развитие на земеделските стопанства има човешкият фактор в управленския процес и решаващото значение от решенията и поведението при управление на риска от страна на земеделските стопанини, които наред със своя опит, умения, подход и действия, е необходимо да се информират и да повишават своите компетентности чрез специализирано обучение.²

В тази връзка открояваме дейността на центърът за професионално обучение (ЦПО) към НССЗ е лицензиран от Националната агенция за професионално образование и обучение (НАПОО). В него се извършва висококачествено обучение с основна цел земеделските стопани да придобият теоретични и практически знания, свързани с основните проблеми в областта на опазване на околната среда, почвите, водите, климатичните промени, биоразнообразието. Акцентира се върху подобряването на връзката „научни изследвания - съвети в земеделието - земеделски бизнес”, като през 2021 г. са проведени общо 113 съвместни информационно-обучителни семинара, във връзка с информационното осигуряване са организирани 181 информационни събития, 166 демонстрации, 7 специализирани изложения, фестивали и конкурси, проведени са общо 706 изнесени приемни (с 46% повече спрямо 2020 г.), като консултираните по този начин лица са 2 110. Целта на изнесените приемни/консултантски дни е да се разшири и улесни достъпът до консултантските услуги на земеделските стопани, чиито стопанства са отдалечени от областните градове. По време на изнесените приемни фермерите получават актуална информация и съвети в областта на земеделието и за възможностите за подпомагане. Изготвени и разпространени са 120 информационни материали (информационни листовки, брошури, бюлетини, календар на земеделския стопанин) по актуални теми и проблеми, които да подпомогнат работата на земеделските стопани. Ползена информация за земеделските стопани се предоставя и чрез интернет сайта на НССЗ и социалните медии. (МЗм, <https://www.mzh.government.bg/>, 2023)

² Йорданова, Е. Екологична политика и социална отговорност, Веста, 2016

Необходимостта от специализирано обучение за информираност относно иновациите, повишаването на компетентностите, непрекъснатото усъвършенстване се свързва с управленските умения на аграрния предприемач.

Стопанисването и управлението на земеделските стопанства е отговорен и труден процес, който съчетава изискванията на съвременните условия за организационно развитие, необходимостта от съобразяване с промените в климатичните условия и опазването на околната среда, усет за иновативни решения, управленски умения и подход.

Използвани източници:

Йорданова, Е. Аспекти на рационалното поведение при управление на организацията, сп. Бизнес управление, бр.3, 2018

Йорданова, Е. Екологична политика и социална отговорност, Веста, 2016

Йорданова, Е. Умения при общуване и реализация на управленския процес, сп. Бизнес управление, бр.1, 2016

Йорданова, Е. Управленско общуване и управленски процес. АИ „Ценов“ – Свищов, 2015

Николова, М. (2013). Екологично устойчиво развитие на агрофирмата. Свищов: АИ „Ценов“

МЗМ, <https://www.mzh.government.bg/>, 2023

<https://www.moew.government.bg/bg/nacionalna-strategiya-za-okolnata-sreda-i-plan-za-dejstvie-kum-neya/>

https://www.mzh.government.bg/media/filer_public/2022/12/13/406_bg_publicationcensus2020_shortresults_bg.pdf

https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/rural-development_bg